

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

ЗМІСТ

Тематичний напрям: Сучасні проблеми корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану

Аймедов К.В., Грицик О.Ю., Попова О.В. РОЗЛАДИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ	6
Ващишина О.А. ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕТРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Начинова О.В., Козявіна К.С. ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ	14
Тематичний напрям: Корекційно-розвивальні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (логопедичні, психокорекційні, педагогічні практики)	
Арнаутова Л.В., Аветісян К. А. ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ЗАЇКАННЯМ: СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ПЛАВНОСТІ	17
Арнаутова Л.В., Аніщенко А.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ВРОДЖЕНИМИ НЕЗРОЩЕННЯМИ ГУБИ І ПІДНЕБІННЯ	20
Арнаутова Л.В., Кашук Д.Д. ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З АЛАЛІЄЮ	24
Арнаутова Л.В., Косюга О.А. ПРОБЛЕМИ МОВЛЕННЄВОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ У ДІТЕЙ БІЛІНГВІВ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	28
Арнаутова Л.В., Стоянова М. ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З НИЗЬКОЮ АБО НЕДОСТАТНЬОЮ САМООЦІНКОЮ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ	32
Арнаутова Л.В., Фурман М.Г. ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	36
Галущенко В.І., Уразова Л. Я. АКТИВІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АЛАЛІЄЮ	38
Галущенко В. І., Ставенко П.А. ЗАСОБИ ТА НАПРЯМКИ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.	41
Галущенко В.І., Ткаченко І.Г. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТІПМ.	45
Горбатюк О.Л., Ганич А.М. ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ СДУГ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	50
Горбатюк О.Л., Молявко К.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЛУХОВОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	54
Іщенко В.М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	57
Кабельнікова Н.В., Юрко О.О. МАРКЕРИ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ДИСПРАКСІЇ ПРИ ДИФЕРЕНЦІЙНІЙ ДІАГНОСТИЦІ	60
Константинов Д.С., Лялюшкіна В.В. ІНТЕГРАЦІЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА ЛОГОПЕДИЧНИХ ВПРАВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	66

2. Конопляста С. Ю. Корекційно-розвивальна робота з дітьми із затримкою психічного розвитку. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 240 с.
3. Лапінська Т. І. Психолого-педагогічні умови формування самооцінки молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. 2018. № 25. С. 92–98.
4. Лозова В. І., Кузьменко В. І. Корекційна педагогіка. Харків : Ранок, 2010. 320 с.
5. Шевченко Л. С. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Київ, 2014. 132 с.
6. Mruk C. J. *Self-Esteem Research, Theory, and Practice: Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*. 4th ed. New York: Springer Publishing Company, 2013. 324 p.
7. Woolfolk A. *Educational Psychology*. 14th ed. Boston: Pearson, 2019. 720 p.
8. Скрипник О. В. Корекційно-розвиткові технології у роботі практичного психолога. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 240 с.
9. Шевченко Н. В. Корекційна педагогіка: навчально-методичний посібник. Харків: Основа, 2020. 192 с.

Арнаутова Л.В., Фурман М.Г.

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Постановка проблеми. Заїкання є одним із найскладніших порушень мовлення у дітей, проявляється у вигляді порушень плавності мовлення та його ритму, це є найбільш очевидною ознакою проблеми бо знаходиться на поверхні. Однак саме по собі заїкання є тільки вершиною айсбергу, бо має велику кількість можливих причин, та несе за собою не тільки труднощі у комунікації дітей. Якщо у дошкільному віці діти зазвичай не так гостро відчують проблему, то в шкільному віці, коли дитина йде до школи, починає порівнювати себе з іншими, можливо чує критику в свою адресу, та починає більш гостро відчувати себе не таким як всі. Це призводить до уникання мовлення та активної участі у навчанні. Заїкання впливає не лише на плавність мовлення, але й на розвиток комунікативних, соціальних та емоційних навичок. Тож діти з цим порушенням часто стикаються з труднощами у формуванні прагматичної компетентності, мають негативне ставлення до власного мовлення, відчують страх чи сором у процесі спілкування. У результаті це призводить до соціальної дезадаптації, емоційної напруги, зниження навчальної та міжособистісної активності.

Мета статті. Аналіз сучасних досліджень, присвячених проблемам та особливостям розвитку комунікативних навичок у дітей із заїканням, а також визначити основні труднощі та фактори, що впливають на їх соціально-мовленнєвий розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел показує, що проблеми комунікативного розвитку у дітей із заїканням мають багатофакторний характер. На самперед труднощі у прагматичному мовленні. Дослідження показують, що діти, які заїкаються, мають нижчий рівень прагматичних навичок. Прагматика охоплює використання мови в соціальній взаємодії - тобто не лише формування граматично правильних висловлювань, а й вміння розпочати, підтримати та завершити розмову, враховуючи контекст та невербальні сигнали. Діти, які заїкаються, часто уникають початку діалогу через страх повторів чи блоків. Вони можуть: затримуватися з відповіддю, поки підбирають слова, щоб уникнути "складних" звуків, уникати певних тем, де можуть виникнути довгі монологи, частіше відмовлятися від участі у групових обговореннях, щоб уникнути осуду або негативної оцінки. Це призводить до зменшення мовленнєвої активності, що, у свою чергу, гальмує розвиток соціальних зв'язків.

Дослідження Al-Haddad et al. (2012) вказують, що діти із заїканням демонструють труднощі в розумінні невербальних сигналів: міміки, жестів і інтонації співрозмовника. Це частково пояснюється тим, що велика частина їхньої когнітивної уваги спрямована на контроль власного мовлення, а не на відслідковування невербальних маркерів у діалозі. У нормо типових дітей мовленнєва поведінка автоматично змінюється залежно від ситуації (наприклад, більш офіційний тон із дорослими й невимушений – із однолітками). У дітей, які заїкаються, адаптація мовлення до соціальних ситуацій часто обмежена через страх публічних ситуацій (відповіді біля дошки, виступи, знайомство з новими людьми), скорочення висловлювань – заміна складних синтаксичних конструкцій короткими фразами, щоб знизити ризик заїкання та через залежність від реакцій співрозмовника (висміювання чи нетерпіння), в такому випадку дитина може різко змінювати стратегію мовленнєвої поведінки, навіть замикатися.

Дослідження Ascarlar (2025) показують, що труднощі прагматичного рівня безпосередньо впливають на соціалізацію. Діти із заїканням частіше відчувають себе менш впевненими у спілкуванні, мають обмежене коло друзів, демонструють знижену гнучкість у спілкуванні. Таким чином, прагматичні проблеми є не просто вторинними до заїкання, а можуть бути центральним фактором соціально-комунікативних труднощів. У дошкільному віці тяжкість заїкання не завжди прямо пов'язано з формуванням негативного ставлення, бо дитина ще повністю не усвідомлює відмінність свого мовлення від нормального. сприйняття дефекту починає формувати середовище (батьки, вихователі). Вони загострюють або пом'якшують сприйняття дефекту. Діти також компенсують труднощі мовлення невербальною взаємодією та грою. Однак з віком зростає усвідомлення дефекту й, відповідно, зниження впевненості в комунікації (Clark et al., 2010; McAllister, 2016). Діти із заїканням також демонструють вищі показники тривожності ніж однолітки без мовленнєвих порушень, вищу емоційну реактивність, погано володіють своїм емоційним станом, що ускладнює адаптацію у колективі та поведінкового

гальмування, небажання брати участь у групових заходах, уникання ініціації розмови, у найбільш стресових ситуаціях мовлення взагалі зникає. Це ускладнює їх соціальну взаємодію, посилює уникання мовленнєвих ситуацій (Walden et al., 2012; Johnson et al., 2022). Окремі роботи підтверджують, що у дітей із заїканням можуть спостерігатися затримки у засвоєнні словникового запасу, граматичних структур та загальної мовної організації, хоча дані залишаються неоднозначними, тобто це не правило, а один з можливих наслідків порушення (Ntouro et al., 2011). Таким чином, проблеми розвитку комунікативних навичок у дітей із заїканням охоплюють не лише мовленнєвий, але й соціально-емоційний аспект життя, що вимагає комплексного підходу до корекції.

Висновки. Дослідження підтверджують, що діти із заїканням мають специфічні труднощі у формуванні комунікативних навичок. Зниження прагматичної компетентності, розвиток негативного ставлення до власного мовлення, високий рівень емоційної напруги, проблеми соціальної адаптації та взаємодії з однолітками є наслідками порушення плавності мовлення.

Список використаних джерел:

1. Acarlar, F. (2025). Pragmatic Language Skills of Turkish Speaking Children Who Stutter. *Folia Phoniatricae et Logopaedica*. <https://karger.com/fpl/article-pdf/doi/10.1159/000543382/4319412/000543382.pdf>
2. Al-Haddad, M., Azzam, S., et al. (2012). Pragmatic assessment in Egyptian stuttering children. *The Egyptian Journal of Otolaryngology*. <https://ejo.springeropen.com/articles/10.7123/01.EJO.0000413416.75990.e2>
3. Clark, C. E., Conture, E. G., Walden, T. A. (2010). Communicative Attitudes of Children Who Do and Do Not Stutter. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0021992409000197>
4. Davis, S., Howell, P., Cooke, F. (2002). Sociodynamic relationships between children who stutter and their non-stuttering classmates. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1999299/>
5. Johnson, K. N., et al. (2022). Psychophysiological Arousal in Young Children Who Stutter. *arXiv*. <https://arxiv.org/abs/2208.08859>
6. McAllister, J. (2016). Behavioural, emotional and social development of children who stutter. *Journal of Fluency Disorders*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27865227/>

Галущенко В.І., Уразова Л. Я.

АКТИВІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АЛАЛІЄЮ

Постановка проблеми. На даний момент в Україні та за її межами стрімко збільшується кількість дітей з діагнозом «Моторна алалія»

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт